

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.11.2016, sen. zn. 29 ICdo 37/2016, ECLI:CZ:NS:2016:29.ICDO.37.2016.1

Číslo: 65/2018

Právní věta:

Ustanovení § 205 odst. 3 věty druhé insolvenčního zákona brání tomu, aby se dlužníkův manžel úspěšně domohl vyloučení majetku náležejícího do (nevypořádaného) společného jmění dlužníka a tohoto manžela jen proto, že jde o majetek ve společném jmění manželů.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 30.11.2016

Spisová značka: 29 ICdo 37/2016

Číslo rozhodnutí: 65

Číslo sešitu: 4

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Incidenční spory, Insolvence, Společné jmění manželů

Předpisy: § 205 IZ

§ 225 IZ

§ 269 IZ

§ 274 IZ

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalobce proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 3. 12. 2015, sp. zn. 56 ICm 1702/2011, 102 VSPH 237/2015 (KSPA 56 INS 7291/2009).

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem ze dne 28. 1. 2015, č. j. 56 ICm 1702/2011-139, zamítl Krajský soud v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích (dále jen „insolvenční soud“), žalobu, kterou se žalobce (J. G.) domáhal vůči žalovanému JUDr. K. P., jako insolvenčnímu správci dlužnice L. G. vyloučení označeného rodinného domu z majetkové podstaty dlužnice (bod I. výroku) a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (bod II. výroku).

2. Insolvenční soud vyšel při posuzování důvodnosti žalobou uplatněného nároku zejména z toho, že:

[1] Insolvenční řízení na majetek dlužnice bylo zahájeno dne 22. 10. 2009 a dne 2. 6. 2010

zjistil insolvenční soud úpadek dlužnice a insolvenčním správcem ustanovil žalovaného.

[2] Usnesením ze dne 4. 10. 2010 prohlásil insolvenční soud konkurs na majetek dlužnice, s tím, že konkurs bude veden jako nepatrný.

[3] Žalovaný sepsal 16. 7. 2010 do majetkové podstaty dlužnice předmětný rodinný dům. Dne 5. 5. 2014 dále sepsal do majetkové podstaty dlužnice movitý majetek v hodnotě 24 600 Kč.

[4] Manželství dlužnice a žalobce uzavřené 7. 4. 1979 dosud trvá a ke dni prohlášení konkursu na majetek dlužnice trvalo i společné jmění dlužnice a žalobce, do nějž náležely i sepsané věci.

[5] Dne 25. 2. 2013 podal žalovaný u insolvenčního soudu vůči žalobci žalobu o vypořádání společného jmění dlužnice a žalobce; řízení je vedeno pod sp. zn. 56 ICm 632/2013 a insolvenční soud žalobu zamítl 28. 1. 2015.

[6] Hodnota všech aktiv náležejících do společného jmění manželů činila 2 524 600 Kč, kdežto hodnota závazků dlužnice činila 2 916 133 Kč, takže společné jmění manželů je předloženo.

[7] Žalobce sice (jako insolvenční dlužník ve věci vedené u insolvenčního soudu pod sp. zn. KSPA 56 INS 21847/2011) v oddlužení schváleném ve formě splátkového kalendáře splácí dluhy 5 věřitelům, ty se však kryjí s dluhy dlužnice pouze omezeně.

3. Na tomto základě insolvenční soud (vychází z ustanovení § 225 odst. 1 a 2, § 268 odst. 1, odst. 2 písm. a/, § 270 odst. 1 a § 274 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), dospěl k následujícím závěrům:

[1] V daném případě se uplatní ustanovení § 274 insolvenčního zákona a za situace, kdy nelze provést vypořádání společného jmění manželů, protože závazky dlužnice jsou vyšší než majetek, který náleží do společného jmění manželů, se celý majetek náležející do společného jmění manželů zahrne do majetkové podstaty dlužnice.

[2] K vypořádání onoho majetku nedojde, na čemž nemůže nic změnit ani to, že žalobce v rámci svého insolvenčního řízení splácí průběžně dluhy 5 věřitelům.

[3] Rodinný dům byl tedy právem zahrnut do majetkové podstaty dlužnice.

4. K odvolání žalobce Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 3. 12. 2015, č. j. 56 ICm 1702/2011, 102 VSPH 237/2015-156 (KSPA 56 INS 7291/2009), potvrdil rozsudek insolvenčního soudu (první výrok) a uložil žalobci zaplatit žalovanému na náhradě nákladů odvolacího řízení částku 2 802 Kč (druhý výrok).

5. Odvolací soud dospěl po přezkoumání napadeného rozhodnutí k následujícím závěrům:

[1] Nejvyšší soud uzavřel již v rozsudku ze dne 16. 6. 1999, sp. zn. [31 Cdo 1908/98](#), uveřejněném pod č. 20/2000 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 20/2000“), dostupném (stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže) i na webových stránkách Nejvyššího soudu, při řešení procesních otázek v rámci vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů zaniklého prohlášením konkursu v poměrech zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále jen „ZKV“), že řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví úpadce je zvláštním druhem sporu vyvolaného konkursem, kterým se vymezuje rozsah majetku konkursní podstaty a který nahrazuje spor o vyloučení věci z konkursní podstaty. Vyšel přitom z toho, že do konkursní podstaty bez dalšího náleží majetek, který dlužníkovi patřil v den prohlášení konkursu (§ 6 ZKV), a je proto povinností správce konkursní podstaty zařadit po prohlášení konkursu do soupisu konkursní podstaty všechny věci náležející do bezpodílového spoluvlastnictví úpadce, avšak s poznámkou, že dosud neproběhlo vypořádání. Rozhodnutí, kterým soud na základě požadavku obsaženého v ustanovení § 26 odst. 1 ZKV bezpodílové spoluvlastnictví vypořádá (lhostejno, zda k návrhu správce nebo k návrhu úpadcova manžela podanému vůči správci), je pak podkladem pro vyloučení věcí, jež byly přikázány manželů úpadce, z konkursní podstaty. Správce tak učiní u příslušných položek soupisu konkursní podstaty poznámkou o výsledku řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví. Řízení o

vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví je tu zvláštním druhem sporu vyvolaného konkursem (incidenčního sporu), kterým se vymezuje rozsah majetku konkursní podstaty. Výsledek řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví zaniklého prohlášením konkursu je správce (i jako účastník řízení), stejně jako konkursní soud, povinen respektovat; konkursnímu soudu proto ani nepřísluší vyzývat manžela úpadce po proběhnuvším vypořádání k podání vylučovací žaloby.

[2] Tyto závěry jsou (vzhledem k ustanovení § 205, § 268 a § 270 insolvenčního zákona) zcela aplikovatelné i při řešení procesních otázek v rámci vypořádání společného jmění manželů zaniklého prohlášením konkursu v poměrech insolvenčního zákona. Žaloba, již se manžel dlužnice domáhal vyloučení rodinného domu náležejícího do společného jmění manželů z majetkové podstaty dlužnice (s odůvodněním, že společné jmění manželů je třeba vypořádat), je proto nedůvodná.

[3] Rozsah majetku náležejícího do soupisu majetkové podstaty dlužnice přitom již byl vymezen v řízení o vypořádání společného jmění manželů, které nahrazuje (toto) řízení o vyloučení rodinného domu z majetkové podstaty dlužnice. V onom řízení insolvenční soud rozsudkem ze dne 28. 1. 2015, č. j. 56 ICM 632/2013-70, jenž nabyl právní moci dne 14. 2. 2015, zamítl žalobu insolvenčního správce dlužnice (zde žalovaného) na vypořádání společného jmění manželů s odůvodněním, že vypořádání nelze provést proto, že závazky dlužnice jsou vyšší než majetek náležející do společného jmění manželů.

6. Žalovaný proto nepochybil, jestliže dle ustanovení § 274 insolvenčního zákona zahrnul celý majetek náležející do společného jmění manželů do soupisu majetkové podstaty dlužnice.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

7. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, namítaje (podle obsahu), že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (tedy, že je dán dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 1 o. s. ř.) a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

8. Dovolatel nesouhlasí se závěrem, že vypořádání společného jmění manželů v daném případě není možné, neboť výše závazků dlužnice převyšuje hodnotu majetku ve společném jmění manželů. K tomu uvádí, že výše závazků převyšuje hodnotu majetku ve společném jmění manželů jen nevýrazně (o 391 533 Kč). Dále poukazuje na to, že v rámci oddlužení hradí i dluhy vůči společným věřitelům, čímž se snižuje výše dluhů dlužnice. Vzhledem k pohybu cen nemovitostí (jež jsou v „současné době“ na vzestupu) lze předpokládat (dovozuje dovolatel), že aktuální hodnota majetku náležejícího do společného jmění manželů je vyšší než závazky dlužnice, takže na danou věc nemělo být aplikováno ustanovení § 274 insolvenčního zákona.

9. Dovolatel nesouhlasí ani se závěrem, že vylučovací žalobě nelze vyhovět vzhledem k tomu, že byla pravomocně zamítnuta žaloba o vypořádání společného jmění manželů podaná insolvenčním správcem. Míní, že jelikož v onom řízení byl v postavení žalovaného, nemohl podat odvolání proti rozhodnutí o zamítnutí žaloby.

10. Žalovaný ve vyjádření navrhuje dovolání odmítnout jako nepřipustné, případně zamítnout jako nedůvodné.

III.

Připustnost dovolání

11. S přihlédnutím k době vydání napadeného rozhodnutí je pro dovolací řízení rozhodný občanský

soudní řád ve znění účinném od 1. 1. 2014 (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2014, sen. zn. [29 ICdo 33/2014](#), uveřejněné pod č. 92/2014 Sb. rozh. obč.).

12. Dovolání v dané věci je přípustné podle § 237 o. s. ř., když v posouzení otázek dovoláním otevřených jde (v insolvenčních souvislostech) o věc dovolacím soudem neřešenou.

IV.

Důvodnost dovolání

13. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

14. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

15. Podle ustanovení § 205 insolvenčního zákona, jestliže insolvenční návrh podal dlužník, náleží do majetkové podstaty majetek, který dlužníkovi patřil k okamžiku, kdy nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, jakož i majetek, který dlužník nabyl v průběhu insolvenčního řízení (odstavec 1). Podal-li insolvenční návrh věřitel, náleží do majetkové podstaty majetek, který dlužníkovi patřil k okamžiku, kdy nastaly účinky předběžného opatření, kterým insolvenční soud zcela nebo zčásti omezil právo dlužníka nakládat s jeho majetkem, majetek, který dlužníkovi patřil k okamžiku, kdy nastaly účinky rozhodnutí o úpadku dlužníka, a majetek, který dlužník nabyl v průběhu insolvenčního řízení poté, co nastaly účinky těchto rozhodnutí (odstavec 2). Je-li dlužník spoluvlastníkem majetku podle odstavců 1 a 2, náleží do majetkové podstaty podíl dlužníka na tomto majetku. Majetek podle odstavců 1 a 2 náleží do majetkové podstaty i tehdy, je-li ve společném jmění dlužníka a jeho manžela (odstavec 3). Majetek jiných osob než dlužníka náleží do majetkové podstaty, stanoví-li to zákon, zejména jde-li o plnění z neúčinných právních úkonů. Pro účely zpeněžení se na takový majetek pohlíží jako na majetek dlužníka (odstavec 4).

Dle ustanovení § 225 insolvenčního zákona osoby, které tvrdí, že označený majetek neměl být do soupisu zahrnut proto, že to vylučuje jejich právo k majetku nebo že tu je jiný důvod, pro který neměl být zahrnut do soupisu, se mohou žalobou podanou u insolvenčního soudu domáhat rozhodnutí, že se tento majetek vylučuje z majetkové podstaty (odstavec 1). Žaloba musí být podána proti insolvenčnímu správci, a to ve lhůtě 30 dnů ode dne, kdy osobě uvedené v odstavci 1 bylo doručeno vyrozumění o soupisu majetku, k němuž uplatňuje právo. Lhůta je zachována, dojde-li žaloba nejpozději posledního dne lhůty insolvenčnímu soudu (odstavec 2).

Z ustanovení § 268 insolvenčního zákona pak plyne, že prohlášením konkursu zaniká společné jmění dlužníka a jeho manžela; byl-li vznik společného jmění dlužníka a jeho manžela vyhrazen ke dni zániku manželství, má prohlášení konkursu stejné majetkoprávní účinky jako zánik manželství (odstavec 1). Po prohlášení konkursu se provede vypořádání společného jmění manželů, které zaniklo podle odstavce 1 (odstavec 2 písm. a/).

Podle ustanovení § 274 insolvenčního zákona, nelze-li provést vypořádání společného jmění manželů proto, že závazky dlužníka, které z něj mohou být uspokojeny, jsou vyšší než majetek, který náleží do společného jmění manželů, zahrne se celý majetek náležející do společného jmění manželů do majetkové podstaty.

16. V této podobě, pro věc rozhodné, platila citovaná ustanovení insolvenčního zákona již v době

zjištění úpadku dlužnice (2. 6. 2010) a s výjimkou ustanovení § 205 odst. 1 a 2 insolvenčního zákona později nedoznala změn.

17. S účinností od 1. 1. 2014 [po novele provedené zákonem č. 294/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů] se z ustanovení § 205 insolvenčního zákona podává, že podal-li insolvenční návrh dlužník, náleží do majetkové podstaty majetek, který dlužníkovi patřil k okamžiku, kdy nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, jakož i majetek, který dlužník nabyl v průběhu insolvenčního řízení (odstavec 1). Podal-li insolvenční návrh věřitel, náleží do majetkové podstaty majetek, který dlužníkovi patřil k okamžiku, kdy nastaly účinky předběžného opatření, kterým insolvenční soud zcela nebo zčásti omezil právo dlužníka nakládat s jeho majetkem, majetek, který dlužníkovi patřil k okamžiku, kdy nastaly účinky rozhodnutí o úpadku dlužníka, a majetek, který dlužník nabyl v průběhu insolvenčního řízení poté, co nastaly účinky těchto rozhodnutí (/odstavec 2). Tyto následné (po rozhodnutí o úpadku dlužnice přijaté) změny § 205 odst. 1 a 2 insolvenčního zákona však nemají žádného vlivu na právní závěry dále formulované.

18. V daném právním rámci činí Nejvyšší soud k předestřeným právním otázkám následující závěry:

I. K důsledkům zamítnutí žaloby o vypořádání společného jmění manželů pro řízení o vylučovací žalobě ohledně majetku náležejícího do společného jmění manželů.

19. Nejvyšší soud předesílá, že již v důvodech usnesení ze dne 29. 4. 2010, sen. zn. [29 NSČR 30/2009](#), uveřejněného pod č. 14/2011 Sb. rozh. obč., zdůraznil, že pro insolvenční řízení nelze bez dalšího (automaticky) přejímat judikatorní závěry ustavené při výkladu zákona o konkursu a vyrovnání [a to především proto, že insolvenční zákon obsahuje poměrně podrobná procesní pravidla, jež je třeba vnímat v jejich komplexnosti a jejichž pojetí ne vždy (a to zpravidla záměrně) odpovídá tomu, jak bylo v obdobné procesní situaci postupováno za účinnosti zákona o konkursu a vyrovnání].

20. To nicméně neplatí pro závěry formulované v konkursních poměrech k institutu majetkového společenství manželů (tehdy k bezpodílovému spoluvlastnictví manželů) v R 20/2000. K závěrům, jež odvolací soud převzal z R 20/2000, je nicméně žádoucí doplnit, že úsudek, podle kterého řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví úpadce je zvláštním druhem sporu vyvolaného konkursem, kterým se vymezuje rozsah majetku konkursní podstaty a který nahrazuje spor o vyloučení věci z konkursní podstaty, směřoval především k tomu, aby úpadcův manžel nemusel poté, co v rámci sporu o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví nabyl část majetku do svého výlučného vlastnictví, řešit (znovu) účinky soupisu, jež by mu jinak bránily v možnosti ujmout se vlády nad tímto svým (již výlučným) vlastnictvím. O tom, že majetek náležející do nevypořádaného bezpodílového spoluvlastnictví úpadce a jeho manžela, potažmo majetek náležející do nevypořádaného společného jmění úpadce a jeho manžela, náleží do konkursní podstaty (má do ní být sepsán a v ní spravován do ukončení sporu o jeho vypořádání) nebylo v soudní praxi vážící se k zákonu konkursu a vyrovnání pochyb (srov. vedle R 20/2000 např. též i rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 8. 2009, sp. zn. [29 Cdo 2816/2007](#), uveřejněný v časopise Soudní judikatura č. 5, ročník 2010, pod č. 74).

21. Pro poměry upravené insolvenčním zákonem se týž závěr podává přímo z dikce § 205 odst. 3 insolvenčního zákona (jež ve větě druhé určuje, že majetek podle § 205 odst. 1 a 2 insolvenčního zákona náleží do majetkové podstaty i tehdy, je-li ve společném jmění dlužníka a jeho manžela).

22. Jinak řečeno, ustanovení § 205 odst. 3 věty druhé insolvenčního zákona brání tomu, aby se dlužníkův manžel úspěšně domohl vyloučení majetku náležejícího do (nevypořádaného) společného jmění dlužníka a tohoto manžela jen proto, že jde o majetek ve společném jmění manželů (k

předpokladům, za nichž lze vyhovět vylučovací žalobě, srov. dále i rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 10. 2015, sp. zn. [29 Cdo 683/2011](#), uveřejněný pod č. 116/2016 Sb. rozh. obč.).

23. Již tento závěr odůvodňuje (činí správným) zamítnutí vylučovací žaloby v dané věci (a bez dalšího postačuje k zamítnutí dovolání).

24. Odvolací soud nepochybil ani v úsudku, že o tom, zda byl důvod vypořádat společné jmění manželů, již bylo konečným způsobem rozhodnuto (tím, že insolvenční soud pravomocně zamítl žalobu o vypořádání společného jmění manželů podanou insolvenčním správcem proti dovolateli se závěrem, že k vypořádání nedojde, jelikož byl namístě postup dle § 274 insolvenčního zákona). Dovolatel se mylí, namítá-li, že jako žalovaný v onom řízení nemohl podat odvolání proti zamítnutí žaloby o vypořádání společného jmění manželů podané insolvenčním správcem. Spor o vypořádání společného jmění manželů je totiž sporem, pro nějž platí pravidlo uvedené v § 153 odst. 2 o. s. ř. (ve znění rozhodném pro ono řízení, tj. ve znění účinném do 31. 12. 2013), tedy sporem, u kterého z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky (jde o tzv. iudicium duplex) a kde právo odvolání náleželo i žalovanému.

II. K aplikaci ustanovení § 274 insolvenčního zákona

25. V situaci, kdy otázka aplikace § 274 insolvenčního zákona byla závazně vyřešena pravomocným rozhodnutím insolvenčního soudu v řízení o vypořádání společného jmění manželů, lze k argumentaci obsažené k tomuto ustanovení v dovolání jen „pro úplnost“ (bez vlivu na výsledek dovolacího řízení) dodat, že pro výsledek dovolacího řízení jsou právně bezcenné ty argumenty, jež dovolatel pojí s možným pohybem (růstem) cen nemovitostí. V dovolání totiž není možné uplatnit nové skutečnosti (§ 241a odst. 6 o. s. ř.).

26. Vzhledem k tomu, že dovolateli se prostřednictvím uplatněného dovolacího důvodu nepodařilo zpochybnit správnost napadeného rozhodnutí, Nejvyšší soud, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), dovolání zamítl (§ 243d písm. a/ o. s. ř.).